

Zout der aarde

Geopolitiek visiedocument Perspectief, ChristenUnie-jongeren

Geopolitiek wordt in de huidige instabiele wereld steeds belangrijker. Landen met onfrisse leiders en dubieuze bedoelingen bepalen steeds meer onze levens. Amerika lijkt onvoorspelbaarder te worden, China en Rusland worden assertiever. Hoe moeten wij hierop reageren? Wat is hierin de christelijk-sociale weg vooruit?

Deze vragen zijn bij uitstek relevant voor jongeren. Het is immers onze toekomst die op het spel staat! Wij willen daar actief aan bijdragen en over mee denken. Daarom komen we met onze eigen visie; een stip op de horizon, zo u wilt.

In een goede geopolitieke visie komen elementen samen van idealisme én realisme. Daarin durven we middelen en macht voor een betere wereld in te zetten, en erkennen we onze grenzen. Waar naïef idealisme dreigt te vervallen in oppervlakkige deugdelijkheid, daar is ongekwalificeerd realisme vaak slechts een dekmantel voor een ongegeneerde strijd om macht. Vanuit een christelijk-sociale visie kunnen beide elementen goed met elkaar in balans gehouden worden. Juist een idealistische kijk op recht en gerechtigheid vraagt om een realisme dat daadwerkelijk dienstbaar is aan het najagen van die hoge idealen. Door vanuit idealen realistisch naar geopolitiek te kijken, streven wij ernaar om ook in geopolitieke kringen een zoutend zout zijn, in het gebed dat God ervoor wil waken dat dit zout zijn smaak niet verliest.

Of zoals Reinhold Niebuhr ooit schreef in zijn Serenity Prayer (Gebed om kalmte):

*'Father, give us courage to change what must be altered,
serenity to accept what cannot be helped,
and the insight to know the one from the other.'*

Christelijk-sociale idealen

Er zijn enorm veel christelijk-sociale idealen te bedenken en te vinden in de Bijbel en de traditie van christelijk-sociaal denken. Hieronder een aantal van die fundamentele principes die in veel voorkomende geopolitieke situaties relevant zijn:

- Macht is een middel, geen doel op zich. Daarom is geopolitieke macht, dienstbare macht. Geopolitieke macht mag niet primair gebruikt worden voor eigen (materialistisch) gewin, maar wordt aangewend ten goede, beschermt de zwakken en bestrijdt dus mensenrechtenschendingen en vervolging, beschermt milieu en klimaat en bevordert recht en gerechtigheid.
- Christelijk-sociale geopolitiek heeft niet alleen oog voor bedreigingen, maar heeft ook oog voor tekenen van hoop. Het erkennen van beide maakt het mogelijk om vanuit idealen realistisch naar geopolitiek te kijken.
- Macht houdt rekening met het draagkrachtprincipe: de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten en nemen dus de grootste verantwoordelijkheid.
- Geopolitieke macht is gedeelde macht en maakt gebruik van 'checks & balances', want: 'absolute macht corrumpeert absoluut'.

Europese Unie: op naar meer daadkracht

De Europese Unie biedt haar lidstaten inclusief Nederland vele voordelen. Zo is optreden tegen landen als Rusland of China in potentie veel effectiever als collectief blok dan als individuele staten. Daarnaast heeft de onderlinge afhankelijkheid die met de Europese Unie gepaard gaat er mede voor gezorgd dat er al ruim 75 jaar geen grote oorlog in Europa is geweest, en levert het vrije verkeer van personen en goederen binnen de Europese Unie veel socio-economische voordelen op.

Van één van de voordelen zijn we recent nog getuige geweest: het aanspreken van China op de mensenrechtenschendingen tegen de Oeigoeren door de Europese Unie. Voor Nederland zou het te risicovol zijn geweest om dit als individuele staat te ondernemen. Ook illustreert het recente conflict tussen Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk over visserijrechten, een direct gevolg van de Brexit, de risico's van een weg terug naar nationalisme en minder onderlinge samenwerking en afhankelijkheid.

Om deze redenen is samenwerking tussen Europese staten door middel van de Europese Unie dan ook een groot goed dat behouden dient te worden. Denk aan samenwerking omtrent klimaatverandering, de economie, het buitenlandbeleid en het beter en humaner reguleren van migratie. Deze onderwerpen zijn niet nationaal af te handelen, maar hebben een grensoverschrijdend karakter, en moeten dus ook breed opgepakt worden. Dit vraagt soms moeilijke compromissen tussen verschillende landen met verschillende visies, maar soms is een Europees compromis beter dan apart landelijk beleid. Het buitenlandbeleid van de Europese Unie moet effectiever en het mag niet meer zo zijn dat één land de Europese Unie op dit gebied in zijn geheel lamlegt. Om dit te bereiken, moeten er beslissingen genomen kunnen worden op basis van een gekwalificeerde meerderheid in plaats van unanimiteit.

Anderzijds moeten we ook erkennen dat niet álle integratie op Europees niveau per se voordelen biedt. Zo zagen we bijvoorbeeld dat het Verenigd Koninkrijk veel effectiever was in het verkrijgen van coronavaccins dan de Europese Unie, waar dit trager verliep. Om deze reden moet alleen datgene Europees aangepakt worden wat beter op Europees niveau geregeld kan worden, en moeten lidstaten verantwoordelijk blijven voor wat beter nationaal geregeld kan worden. Ook op nationaal niveau, in Nederland, zijn dingen op deze manier geregeld. Hier zijn namelijk ook bepaalde taken gedelegeerd aan provincies en gemeenten, namelijk die taken die het beste door hen geregeld kunnen worden. Besluiten over de bestemming van het in Nederland opgebouwde pensioengeld, maar ook besluiten op het gebied van zorg en onderwijs, moeten hierom nationaal geregeld blijven.

Een slagvaardigere Europese Unie waarbinnen meer en effectiever wordt samengewerkt op de thema's waar dat nodig is, is echter niet mogelijk zonder het aanhangen van gedeelde waarden en eenheid. Om deze reden, moet er in de eerste plaats actief worden ingezet op het behoud en de versterking van fundamentele waarden op bijvoorbeeld het gebied van de rechtsstaat, democratie en mensenrechten. Schendingen van deze fundamentele waarden zoals door Hongarije en Polen, moeten binnen de Europese Unie actief bestreden worden.

In de tweede plaats moet om deze reden de Europese Unie erg terughoudend zijn met verdere uitbreiding, en alleen landen accepteren waarbij de verschillen in bijvoorbeeld economisch of democratisch opzicht niet té groot zijn. Wat landen ten oosten van de Europese Unie betreft, zoals Turkije, Oekraïne, Moldavië en Georgië, houdt dit in dat samenwerking voorsnog beperkt blijft tot die binnen het Europees Oostelijk Partnerschap. Een te grote Europese Unie kan door verschillen in belangen en meningen wel eens besluiteloos zijn. Deze relatie moet wel eerlijk zijn en duidelijk met betrekking tot een optie tot lidmaatschap of niet.

NAVO: zelfbewuster en strenger

Na zeventig jaar vrede in Nederland en vrijwel geheel Europa is het gemakkelijk te vergeten hoe cruciaal de NAVO is voor het in stand houden hiervan. Gemakkelijk wordt daarin ook vergeten hoe belangrijk de rol van de Verenigde Staten is en hoe Europa te vaak achterblijft in de financiële inzet, die voor haar eigen veiligheid én die van het pact van haar verlangd mag worden. De bekende tweeprocentnorm is weliswaar 'slechts' een richtlijn, maar de scheefgroei tussen de Europese landen en de VS is de afgelopen decennia erg zichtbaar geworden. Vanwege de collectiviteit van het NAVO-pact hoeft Nederland niet alle aspecten van de zelfverdediging zelfstandig uit te voeren. Zo is er de gezamenlijke luchtruimverdediging en het met Duitsland gedeelde tankbataljon 414. Er is ruimte voor enige specialisatie binnen de NAVO, maar dit mag niet ten koste gaan van haar basistaken, namelijk zelfverdediging, het bevorderen van de internationale rechtsorde en bijstand bij rampen.

Een collectief zelfverdedigingspact mag niet al te zwaar leunen op een enkel lid en daarom trekken Nederland en de andere Europese landen het been bij. Op de korte termijn op financieel vlak, leidraad is de tweeprocentnorm, en op langere termijn ook in de ontwikkeling van nieuwe generaties militaire technologie. . Voorbeelden waarbij Nederland dit al goed doet zijn de doorgaande ontwikkeling van radartechnologie, marineschepen, online spionagetechnologie en onbemande wapens. De bijdrage van Nederland en andere Europese landen in Afghanistan na 9/11 toont aan dat hoewel de financiële bijdrage te beperkt is, de Europese landen het zelfverdedigingspact toch zeer serieus nemen. Wel moet in het licht van de problematische en onsuccesvolle oorlog in Afghanistan het begrip zelfverdediging aangescherpt worden. Dit is vooral belangrijk waar NAVO landen strijdende milities aan meerdere kanten steunen. Die strijdigheid vraagt voorzichtigere omgang met zelfverdediging en interventies, en vergt onderlinge afstemming en langere-termijn denken.

De NAVO moet aan helder uitbreidingsbeleid werken, met geopolitieke belangen in het achterhoofd. Voor landen zoals Oekraïne moet lidmaatschap of andere samenwerking een optie zijn om misdragingen van bijvoorbeeld Rusland te ontmoedigen. Helder moet zijn wat het waard is om het NAVO-blok groter te maken en een sterkere collectieve verdediging te hebben, en wat de risico's zijn van landen toevoegen die nu al grotere risico's lopen en een veiligheidsverzekering willen. Verder mag de de NAVO tegen lidstaten duidelijker zijn wat lidmaatschap betekent en eventueel uitsluiten of schorsen van bepaalde aspecten. Als landen op bepaalde gevoelige projecten samenwerken met Rusland, dan zijn er soms strijdige belangen met de NAVO en de NAVO moet daar strenger op zijn.

Vanuit de noodzaak van specialisatie is het goed wanneer Nederland voor specifieke taken steeds nauwer samenwerkt met andere Europese landen. Wel moet Nederland zelfstandig de logistieke voorwaarden voor inzet in het buitenland kunnen invullen. Noodzakelijke voorwaarde voor deze specialisatie is dat de totale verdediging van de NAVO-landen altijd adequaat is en elk lid op haar manier een redelijke bijdrage levert. Overleg, oefening en samenwerking moeten zorgen dat de verdediging van alle NAVO-landen adequaat is op alle facetten van moderne oorlogvoering, inclusief informatieoorlog, digitale oorlogvoering en asymmetrische oorlogvoering. NAVO-planning en de ontwikkeling van defensiebeleid bij de landen mag complementair zijn waar dat helpt om optimaal samen te werken. Buiten het NAVO-beleid om houdt Nederland de ruimte om eigen militaire doelen na te streven, specifiek bij de maritieme inzet, de ontwikkeling van militaire inlichtingen en vredesmissies en de ondersteuning van niet-militaire vredesbevordering.

Verenigde Naties: meer mensenrechten, minder veto's

De Verenigde Naties (VN) heeft als voornaamste taak het waarborgen van internationale vrede en veiligheid. Hiernaast heeft de focus op socio-economische vraagstukken en mensenrechten geleid tot de oprichting van instituties als de UNDP, UNICEF, WFP en UNHCR. Van belang is ook het werk op het gebied van internationaal recht met de openstelling van tribunalen. Ook de oprichting van het Internationaal Gerechtshof was een positieve ontwikkeling, omdat het een plaats voor ethiek introduceerde in internationale betrekkingen, evenals de Economische en Sociale Raad, die oog heeft voor humanitaire en culturele samenwerking.

Behalve het positieve zien we vooral ook veel mogelijkheden voor verbetering. Eén voorbeeld hiervan is het effectiever maken van VN-missies. De genocides in Rwanda en Srebrenica en de mislukkingen bij missies in de Democratische Republiek Congo, Cambodja en Haïti tonen de noodzaak hiervan aan. Mandaten voor missies moeten ruim genoeg geformuleerd worden, materieel en mankracht, en specifiek genoeg op het gebied van doelstellingen, zodat er daadwerkelijk effectief geïntervenieerd kan worden door de samenwerkende staten.

Ook de VN-Veilighedsraad is aan vernieuwing toe. De VNVR vervult een sleutelrol binnen de organisatie doordat ze bijvoorbeeld economische sancties en handelsembargo's op kan leggen. Een punt van kritiek op het functioneren van dit orgaan is dat de vijf permanente leden geen vertegenwoordiging meer zijn van de landen met de meeste politieke macht. Dit geldt nog wel voor Rusland, China en de Verenigde Staten, maar niet voor Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Eén mogelijkheid om dit te veranderen is om de EU en India als leden toe te laten. Om de VNVR minder een speelbal te laten zijn van de wereldmachten Rusland, China en de VS, zou er ook doorgevoerd kunnen worden dat een veto alleen mogelijk is als een andere staat ook tegen is. Een andere mogelijkheid is om de VNVR meer permanente leden te geven, zonder hen meteen het vetorecht te verlenen.

Hiernaast is de toenemende rol van China in steeds meer VN-organisaties zorgelijk. China zet grote stappen om de kritiek op hun mensenrechtensituatie tot zwijgen te brengen. Ook geeft China een eigen interpretatie aan mensenrechten en wijkt ze af van de traditionele norm. Dit is een bedreiging voor de integriteit van de VN en de VN kan dan onvoldoende mensenrechten wereldwijd borgen. Een voorbeeld is dat China NGO's die kritisch zijn op de situatie de toegang ontzegt tot de VN-organen. De VN moet een onafhankelijk onderzoek doen en uitbrengen naar de mensenrechtensituatie in China en de onderdrukking van de Oeigoeren.

Tot slot is het beeld wat binnen de VN-mensenrechtenraad is ontstaan van Israël niet neutraal. Veel landen zijn tegen Israël gekeerd en Israël onterecht staat bovenaan de lijst van mensenrechtenschenders wanneer we kijken naar aangenomen resoluties. Om het vredesproces te bevorderen, moet de VN haar focus verschuiven naar de humanitaire situatie op de grond in zowel Israël als Palestina, en resoluties aannemen die naast veroordelen vooral ook een weg vooruit wijzen.

Op hoe Nederland zich verhoudt tot dit brede scala aan activiteiten van de VN is ook het een en ander aan te merken. Zo heeft de Nederlandse regering zich gecommitteerd aan het naleven van de Sustainable Development Goals (SDG's) zoals opgesteld door de Verenigde Naties. In de praktijk blijkt echter dat hier niet genoeg van terecht komt. Verbetering is vooral nodig op het gebied van biologische landbouw, klimaatactie en biodiversiteit op land en in zee, maar bijvoorbeeld ook gendergelijkheid en voedselzekerheid. Al deze huidige ongelijkheden dragen bij aan een instabiele omgeving waarin corrupte regimes en radicale groeperingen de kop op (kunnen) steken. Nederland zou hier als stabiel en welvarend land meer oog voor moeten hebben. Zo kan ze internationaal de multi-stakeholder aanpak promoten, waarin de meningen en ideeën van burgerinitiatieven, NGO's en bedrijven worden meegenomen en vooruitgang 'bottom-up' bewerkstelligd wordt. Verder moet ze zich houden aan de verschillende Klimaatverdragen en zo als voorbeeld dienen voor andere staten.

Rusland: geen goede vriend, maar liever ook geen slechte buur

Rusland verschilt van het Westen. Rusland is autocratisch en ondanks dat het zichzelf graag een 'soevereine democratie' noemt, is er geen sprake van vrije media of eerlijke verkiezingen. Daarnaast verschillen de geopolitieke belangen van Rusland en het Westen sterk van elkaar en trekt Rusland zich weinig aan van de territoriale integriteit van andere landen. Ondanks dat zijn zowel Rusland als Nederland en het Westen in bredere zin niet gebaat bij een langdurige hernieuwde Koude Oorlog. Dit betekent namelijk dat de economische betrekkingen verre zullen zijn van hun potentie, dat de verschillen alleen maar sterker zullen worden en dat kansen voor samenwerking op allerlei terreinen niet zullen worden gerealiseerd. Desalniettemin kunnen we niet op oude voet met Rusland verder. Daarvoor is er teveel gebeurd en momenteel teveel aan de hand. Zo is de annexatie van De Krim en het neerschieten van MH17 tegen het internationale recht en is Rusland actief aanwezig in de door pro-Russische rebellen gecontroleerde delen van Oost-Oekraïne. Verder oefent Rusland negatieve invloed uit in westerse samenlevingen door middel van desinformatie en door illegale en soms gewelddadige acties van Russische geheime diensten. Aangezien een situatie van géén samenwerking niet vruchtbaar zal zijn, maar een situatie van nauwe samenwerking zonder dat bepaalde problemen zijn opgelost eveneens geen optie is, stellen wij het volgende voor wat betreft beleid:

- De Nord Stream 2 moet worden gestopt. De afhankelijkheid van Rusland op het gebied van gas brengt namelijk onzekerheid met zich mee over in hoeverre Nederland en andere Europese landen verzekerd zijn van gas en geeft Rusland teveel invloed. Ook verzwakt Nord Stream 2 de machtspositie van bijvoorbeeld Oekraïne tegenover Rusland, wat we recent zagen.
- Hoewel samenwerking op verschillende terreinen, waaronder gas, minimaal moet blijven vanwege het gedrag van Rusland, moet samenwerking op cultureel- en onderwijsgebied (zoals de uitwisseling van studenten) worden aangehaald en verder gestimuleerd. Het Westen vertegenwoordigt waarden, zoals een vrije pers en respect voor mensenrechten, die actief gepromoot moeten worden. Het niet beschermen van deze waarden moet politieke en soms zelfs economische gevolgen hebben. Zonder deze promotie is een verval van al naar sterk naar autocratie hellende landen naar nog meer autocratie alleen maar waarschijnlijker.
- Nederland en het Westen in algemene zin kunnen niet meegaan in ideeën van 'invloedsferen' of 'bufferzones' die Rusland lijkt aan te hangen wanneer het op landen als Oekraïne aankomt. Het Westen moet blijven staan voor de vrijheid van landen om hun eigen keuzes te kunnen maken met betrekking tot met wie zij samenwerkingen willen aangaan. De verschillen met NAVO-landen en de Oekraïne zijn groot, maar het is strategisch om nauwer samen te werken en Oekraïne bij de NAVO te betrekken. Dit kan ook lidmaatschap betekenen. Om deze reden is het Europees Oostelijk Partnerschap, die als doel heeft een sterkere politieke associatie en economische integratie met verschillende Oost-Europese landen op te bouwen, momenteel de een goede vorm van samenwerking met Oekraïne.
- Er moeten meer openingen geboden worden waarlangs de betrekkingen tussen Rusland en het Westen verbeterd kunnen worden. Enkel militaire oefeningen, sancties, troepenopbouw en het afbouwen van afhankelijkheid zullen vrede en vruchtbare samenwerking niet dichterbij brengen. Hierom moet Nederland de dialoog met Rusland blijven zoeken en moeten mogelijkheden voor samenwerking op terreinen waarbij er gezamenlijke uitdagingen bestaan, zoals het klimaat, worden benut. Dit alles als onderdeel van een strategie waarbij zowel duidelijke grenzen worden getrokken als openingen voor betere betrekkingen.

China: voldoen aan universele normen

Met het intreden van Xi Jinping in 2012 is voor China een nieuw hoofdstuk in de internationale betrekkingen begonnen. Waar China voorheen terughoudend en berekenend te werk ging, is onder Xi een koers uitgerold van zelfvertrouwen en Chinees optimisme. China is van plan om in 2049, wanneer de Communistische Partij 100 jaar aan het roer staat, de dominante speler in internationale betrekkingen te zijn. Dan moet het internationale systeem zijn hervormd naar Chinese maatstaven en belangen. Voor China is dit een manier om een einde te maken aan de in hun ogen Westerse dominantie. Inmiddels is duidelijk dat China machtsmiddelen niet schuwt om tot dit doel te komen, gegeven het ingrijpen in Hongkong, de dreiging rondom Taiwan en de behandeling van niet-Han Chinezen zoals de Oeigoeren. Daarnaast gebruiken ze de Belt & Road Initiative om hun invloed wereldwijd te versterken en met name minder welvarende landen afhankelijk van hen te maken. Het is goed dat de EU haar investeringsakkoord opgeschort heeft. Dit is een direct gevolg van de verslechterde relatie tussen de twee grootmachten. Ook voert de EU voor het eerst in dertig jaar sancties tegen China in verband met de situatie in Xinjiang en is ze kritisch op de grote regionale welvaartsverschillen. Desalniettemin is de EU over het algemeen nog te voorzichtig ten opzichte van China. Dit alles is aanleiding om het Nederlandse en Europese beleid ten opzichte van China aan te scherpen. Wij stellen het volgende voor:

- De EU maakt werk van een industriepolitiek die innovatie centraal zet. Hiermee wordt een serieus tegenwicht geboden aan de ambities die China via bedrijven als Huawei heeft: het domineren van de technologische revolutie. De EU moet werken aan gelijke en eerlijke markttoegang voor Chinese producten in Europa en vice versa met inachtneming van eerlijke en beperkte staatssteun en CO2-belasting en klimaatnormen.
- De EU gebruikt haar interne consumentenmarkt als wapen tegen de Chinese overheersingsdrang in Taiwan, Hongkong en ten opzichte van haar eigen bevolking, zoals de Oeigoeren. Economische sancties worden uitgebreid met het beperken van toegang tot de Europese markt van consumenten door middel van hogere standaarden rondom kwaliteit en mensenrechten.
- Het Europese Margueritefonds en Cohesiefonds, bedoeld voor investeringen in klimaat, energie en infrastructuur, moeten beter kunnen concurreren met Chinese investeringen in landen als Griekenland en Montenegro. De fondsen moeten groter en minder strenge begrotingseisen met zich meebrengen om beter te concurreren met Chinese investeringen.
- Handelsakkoorden met China zijn gestoeld op Europese normen en waarden rondom mensenrechten, productstandaarden en ecologische impact. Deze normen en waarden zijn concreet en afdwingbaar en zijn opnieuw conform de IMVO-wetgeving.
- Nederland en de EU moeten onderzoeken of China aangeklaagd kan worden bij het Internationaal Gerechtshof voor de mensenrechtenschendingen tegen de Oeigoeren. Nederlandse bedrijven moeten checken of er in hun productieketens sprake is van Oeigoerse dwangarbeid en zo ja, dit stoppen.
- De EU moet een grotere rol spelen in het conflict in de Zuid-Chinese Zee tussen China en de VS door af te dwingen dat China zich houdt aan de internationale wetgeving uit 2016, die de meeste Chinese claims van de hand wees. Ook moet de EU sterker tegenwicht bieden tegen China's invloed via de Belt & Road Initiative, die strekt tot in Europa zelf, en zich verzetten tegen de 'leningen' die China aanbiedt. Zolang deze twee zaken spelen, houdt de EU-sancties aan en worden er geen nieuwe handels- of investeringsakkoorden gesloten.
- Het erkennen van Taiwan is op dit moment, geopolitiek gezien, geen goed idee, maar Nederland onderhoudt wel een gezonde handelsrelatie.
- Nederland moet de mensenrechtensituatie in Hongkong monitoren en Hongkongers het recht op asiel in Nederland geven.

Afrika: op zoek naar een gelijkwaardige relatie

Afrika moet niet meer gezien worden als continent van op te lossen problemen. Inmiddels is Afrika een serieuze speler op het economische wereldtoneel. Voor de EU is er dan ook veel reden om aandacht aan Afrika te besteden. Europese landen en bedrijven investeren er aanzienlijk. Mede vanwege de groeiende bemoeienis van China en Rusland met het continent is het belangrijk voor de EU om nauw betrokken te blijven bij ontwikkelingen in Afrika. De VS is er nu nog de grootste investeerder, maar China is inmiddels de grootste handelspartner.

Een doordachte visie is nodig. Er moet niet alleen geïnvesteerd worden in infrastructuur en maatregelen om overmatige migratie tegen te gaan, maar er is ook aandacht nodig voor strategische, duurzame relaties. Nederland moet daarbij optreden vanuit gelijkwaardigheid, met erkenning van wederzijdse belangen. Met beide oogmerken moet gezocht worden naar manieren om effectief te concurreren met China. Binnen de Chinese buitenlandpolitiek staat de verstremgeling tussen economie en politiek voorop, zeker ook in Afrika. Dit vormt een steeds duidelijker wordende dreiging voor Europa. Voorbeelden in Afrika zijn monopolievorming op grondstoffen en afhankelijkheid van leningen. Dit eerste heeft duidelijk tot doel om de concurrentiepositie van Chinese bedrijven te begunstigen. Verder is problematisch dat China zowel democratieën als dictaturen steunt, waardoor mensenrechtenschenders blijven bestaan.

Het is zowel in het belang van de EU als van Afrika als Europa tegenwicht biedt aan China. Een geschikt thema waarop strategische relaties aangegaan moeten worden aangegaan tussen de EU, Afrikaanse landen en de Afrikaanse Unie is klimaatverandering. Dit is in wederzijds belang, want de migrantenstroom naar Europa is op zijn minst deels het gevolg van klimaatonzekerheid in de Sahel en Noord-Afrika, wat weer een van de aanjagers is van armoede en conflict. Hierbij dient opgemerkt te worden dat Europese migratiedeals met Afrikaanse landen hebben geleid tot ernstige schendingen van mensenrechten. Bij toekomstige deals zijn effectieve waarborgen om dat te voorkomen noodzakelijk.

De migratie van asielzoekers is een grote uitdaging en moet met inachtneming van alle mensenrechten tegengegaan worden. Hoewel Afrikaanse migranten binnen de EU een positieve rol spelen is het zorgelijk voor de stabiliteit van Afrikaanse samenlevingen. De grootschalige emigratie kan leiden tot een 'brain drain', waardoor er een tekort ontstaat aan kennis en menselijk kapitaal. Welvaartsverhoging is een deel van de oplossing, maar biedt ook meer emigratie mogelijkheden. Dit is dus een gedeeltelijke oplossing van het probleem toont iets van de complexiteit van onze betrekkingen met Afrika. Los van migratie moeten Nederland en de EU daarom vooral investeren in klimaat, voedselzekerheid, energie en COVID-19. Verder moet onderwijs, specifiek ook voor vrouwen, juist het menselijk kapitaal versterken.

Zowel Nederland als de EU moet bijdragen aan conflictpreventie en de opbouw van democratische politieke instituties in Afrika. Staatsvorming is een noodzakelijke voorwaarde voor de opbouw van democratie. Dit is tevens belangrijk voor de legitimiteit van regeringen en een wapen tegen uitdagers. In sommige landen is etnische verdeeldheid of sektarische spanning een obstakel voor de opbouw van staatsinstituties. Nederland kan bijdragen aan vertrouwensherstel en het werken aan legitimiteit. Nederland moet VN-missies blijven steunen, maar met een beperkte duur en concrete haalbare doelen.

Economische oplossingen voor politieke instabiliteit vragen politieke oplossingen op maat en passend bij de lokale context. Samenwerkingsverbanden in Afrika zelf, waaronder de Afrikaanse Unie, en samenwerking met Afrikaanse bedrijven zijn hierbij cruciaal. Nederland en de EU moeten vooral obstakels wegnemen en kunnen met technische kennis bijdragen. Ook moeten meso-kredieten voorrang krijgen boven giften voor ontwikkelingsamenwerking om hulpafhankelijkheid tegen te gaan. Op deze wijze kunnen Afrika en Europa functioneren als partners, in plaats van als obstakels.

Turkije: partner ondanks toenemende wrijving

De relatie tussen Turkije en Nederland is gecompliceerd. Het machtsblok Turkije aan de rand van Europa is soms een tegenhanger van Rusland, maar soms in lijn met Rusland. Dit zorgt voor een wisselende relatie. Turkije drijft onder Erdogan steeds verder af van de normen en waarden van de Europese Unie. Tegelijkertijd heeft Turkije een strategische positie in het Midden-Oosten, is het een betrouwbare NAVO-partner en zijn er belangen om samen te werken. Door deze interessante positie is het niet eenvoudig welke houding Nederland zou moeten innemen in relatie met Turkije. De volgende paragrafen zullen de belangrijkste knelpunten toelichten om hier meer inzicht in te geven.

De NAVO is een gemeenschappelijke verdedigingsorganisatie met een principe waarbij alle leden elkaar verdedigen. Turkije is een belangrijk partner om als NAVO te blijven verdedigen en is betrouwbaar NAVO-partner. Er zijn toch zorgwekkende signalen dat Turkije JSF's wil kopen met NAVO-landen en ook raketten en luchtafweersystemen met Rusland. In een breed bondgenootschap moet ruimte voor verschil zijn, maar er zijn grenzen. Daarbij hoort ook Idlib en Turkije's rol in het Midden-Oosten.

De geopolitieke rol van Turkije in het Midden-Oosten is interessant en zorgwekkend. Wat Turkije richting de twee regio's van het Midden-Oosten en Europa doet, is voor ons interessant. Wat dat betreft is de inval in Afrin, Syrië, zorgwekkend. De Syrische burgeroorlog is al complex, langslpend en destructief. Op eigen initiatief en in samenspraak met Iran en Rusland zijn Turkse troepen in Syrië actief. Bovendien schendt Turkije vaker territoriale integriteit van landen als Cyprus. Ons ideaal wat betreft macht en recht, is een dienende macht gebonden aan rechtsregels, en dat wordt met voeten getreden. Dit is een machtsspel met militair geweld waar wij, zeker bij bondgenoten, kritisch op moeten zijn.

De handelswijze van Turkije breekt met Europese normen en waarden met betrekking tot bescherming van minderheidsgroepen. Vanaf 2016 waren er al zorgen over de uitvoering van de EU-Turkije vluchtelingendeal aangezien zich schrijnende knelpunten voor deden. Zo stuurde Turkije vluchtelingen terug naar het land dat ze moesten ontvluchten en werden vluchtelingen in de gevangenis gezet. Europa moet Turkije hier sterker op aanspreken. Het is van belang voor het welzijn van de vluchtelingen dat Turkije zich aan de afspraak houdt. Nu Erdogan heeft besloten om geen asielzoekers en migranten in Turkije te houden, om zich op deze manier te verzekeren van meer geld en de steun van de EU, is de deal minder daadkrachtig. Deze beslissing heeft grimmige gevolgen voor de vluchtelingen. Zo komen zij in overvolle tentenkampen in Griekenland terecht onder vreselijke leefomstandigheden. Het niet nakomen van de afspraken en het gebruiken van de asielzoekers als een chantagemiddel, is een schending van het internationaal recht en mag niet getolereerd worden. Niet alleen de houding van Turkije naar vluchtelingen, maar ook naar minderheidsgroepen in Turkije is in strijd met de Europese normen en waarden. Zo weigert Turkije om de Armeense genocide te erkennen, vindt er institutioneel racisme plaats tegen de Koerden en zijn er veel politieke gevangenen.

Het belang van Nederland en de EU om samen te blijven werken met Turkije is evident en er is alle reden om Turkije als buur te koesteren, maar rechtsstaat en democratie moeten wel stevig hersteld worden om de relatie opnieuw warmer te maken. Het verschil in politieke en rechtsstatelijke situatie is nu te groot voor Turks EU-lidmaatschap, maar samenwerking blijft bevorderlijk. De EU en Nederland dienen dus een afgewogen kritische verstandhouding met Turkije te hebben. Hierbij werken we waar nodig goed samen, maar staan we ook sterk voor de belangen en de waarden die wij als Europa hebben, zoals de rechten van minderheden, mensenrechten en de internationale rechtsorde.